

Om otrygghetens betydelse i arbete med människor

Jakob Carlander (red), Kerstin Eriksson, Ann-Sofie Hansson-Pourtaheri, Birgitta Wikander. **Trygga och otrygga möten – vardagsetik och bemötande i arbete med människor.** 158 sidor. Stockholm: Gothia, 2001. ISBN 91-7205-304-6.

Recensent: Ulla Söderström, allmänläkare, Umeå.

II »Trygga och otrygga möten« har som underrubrik »Vardagsetik och bemötande i arbete med människor«. Den bygger delvis på boken »Vardagsetik i psykiatri«, som tre av författarna tidigare givit ut. Målgrupp är alla som arbetar med människor: vårdbiträde, läkare, präst, socialarbetare. Man vill lyfta fram det man sällan vill, får eller ens orkar tala om: tillfällena då man upplever otrygghet i sin yrkesutövning. Med otrygghet menar man allt från en känsla av olust och vanmakt till direkt yttre våld. De fyra författarna har skrivit var sitt avsnitt i boken och belyser ämnet ur olika aspekter.

Vad gör oss otrygga?

Ann-Sofie Hansson-Pourtaheri är psykolog och psykoterapeut. Hon har skrivit om »Otrygga möten – psykologiska tankemodeller och strategier«. Vad är det som gör oss otrygga? Varför reagerar människor som de gör? Författaren redogör för teorier om vår inre utveckling. Hon beskriver våra medfödda affekter och deras betydelse. Författaren menar att affekterna är nio till antalet, varav sex är negativa – ett uttryck för hur stor plats negativa känslor som fruktan, sorg, ilska, skam, avsky har i våra liv. Hon beskriver också olika personlighetsdrag och hur man kan lära sig bemöta olika personligheter på ett konstruktivt sätt. Hon talar om vikten av personlig mognad och självkänedom, om utbildning och handledning. Författaren skriver också om arbetsgruppens betydelse

för den professionella kontakten och om hur olika grupper, speciellt arbetsgrupper, kan utvecklas.

Praktiskt kapitel om våld och hot

Kerstin Eriksson, som är psykiater och arbetar med människor som är dömda till rättspsykiatrisk vård, har skrivit om »Våld och hot«. Avsnittet är praktiskt inriktat. Hon berättar om vad man kan göra för att förebygga situationer som präglas av hot och våld, vad man bör tänka på när man befinner sig mitt i en sådan situation och hur det hela bör följas upp. Hon beskriver olika sätt att närma sig patienter med olika psykotiska tillstånd, vilka bedömningar man bör göra och vilka försiktighetsmått man bör vidta. Författaren skriver om sådant som är svårt att formulera i ord – exempelvis när och hur man kan skämta och vilka signaler vi sänder ut genom vår klädsel. Läsaren får konkreta råd när det gäller att bedöma risken för aggressionsutbrott från patienters/klienters sida, samt även hur man rent kroppsligt bör uppträda för att, om det värsta skulle hända, själv utsättas för så lite skada som möjligt. Även juridiska aspekter tas upp.

Otrygghet ett existentiellt villkor

Jakob Carlander är psykoterapeut och teologie licentiat. Han arbetar med personalvård inom Svenska Kyrkan, och har skrivit om att »Acceptera otryggheten närvaror«. Han påminner om att otrygghet är ett av människans existentiella villkor – en ovillkorlig livsfråga. Otryggheten kan i bästa fall användas som arbetsredskap genom att analys om den egna upplevda otryggheten kan ge information om situationen och om patienten. Han framhåller människosynens betydelse för att förstå trygga möten, om skillnaden i att känna för den människa man har framför sig och att känna för mänskligheten. Jag fäste mig särskilt vid kapitlets avslutning, där författaren skriver om att kärlek och omsorg mår väl av lite »svalkande likgiltighet«. En sådan kan också skydda både oss och patienten. Den svalkande likgiltigheten behöver vi när patient och anhöriga rosar somliga av oss och ger andra ris: »Så kan det vara«, tänker den svalkande likgiltigheten, »just så beter sig människor ibland i kris«. Det är den svalkande likgiltigheten som gör att vi inte dras med och blir lika kaotiska som den vi vill hjälpa.

Etiska principer och värderingar

Birgitta Wikander är medicine doktor och psykolog. Hennes avsnitt behandlar »Teorier, modeller och principer om etik«. Författaren ger en grundläggande genomgång av etiska principer och värderingar, och hon redogör för de interna

tionella konventionerna inom området. Hon diskuterar vad etiken säger om möten människor emellan. Det ges också en redogörelse för individens moralutveckling enligt psykodynamisk respektive kognitiv modell. Hon beskriver likheter och olikheter när det gäller kvinnlig och manlig moral.

Gränssättning en nödvändighet

Vi är dåligt utbildade och dåligt förberedda när det gäller att möta människor som är arga, besvikna och frustrerade. Den här boken belyser dessa trygga möten ur flera perspektiv: etiska, psykologiska, juridiska, existentiella, och vi får praktiska och tydliga råd.

Trots att författarna skrivit med egna helt olika infallsvinklar, finns det några saker som tas upp av flera författare. En är gränssättningen mellan professionen och det privata, en annan är vikten av kunskap och utbildning.

Relationen människor emellan kan vara laddad av otydlighet, maktkamp, gränssättning och otrygghet. Det finns många strategier för att hantera detta och många fallgropar. En är att bli alltför privat. Man förlorar då sin professionalism – och det är ju den patienten behöver. Att utan eftertanke kliva in i patientens privata värld är förr eller senare det samma som att svika och överge patienten. Om man en gång har lämnat yrkesrollen gentemot en person kan man aldrig gå tillbaka. Idag är en allt större del av sjukvården på väg att flyttas ut från sjukhusen till hemmen. Personal som varit van att arbeta på en vårdavdelning skall nu arbeta i patientens hem och tillsammans med hela familjen. Detta ställer nya krav på professionen, bland annat just när det gäller att sätta en gräns mellan det privata och det professionella.

Otrygghet beror ofta på brist på kunskap. Författarna betonar vikten av utbildning och handledning – det räcker inte med enbart livserfarenhet. Detta gäller inte bara den enskilda individen utan även arbetsgruppen. Genom parallellprocesser förmedlas uppgivenhet och negativa förväntningar i en arbetsgrupp vidare till patienterna.

Ett stöd i människovårdande yrken

I »Trygga och otrygga möten« har författarna presenterat kunskap som tidigare i stor utsträckning mest funnits som erfarenhetskunskap, något man endast kunnat tillägna sig genom egen erfarenhet, framför allt egna misstag, och genom handledning. Det är ett framsteg när åtminstone delar av sådan kunskap kan formuleras och skrivas ner, och jag rekommenderar varmt den här boken som ett viktigt stöd i fortbildning av alla som i sina yrken arbetar med människor.